

3. Tavrovetska N., Veldbrekht O. Psychological aspects of online learning implementation at Ukrainian universities. *Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Series "Pedagogy and Psychology"*. 2023. № 9(2). С. 38-47. doi: 10.52534/msu-pp2.2023.38.

4. Вища освіта в Україні: зміни через війну: аналітичний звіт / С. Ніколаєв, Г. Рій, І. Шемелинець. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2023. 94 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-480-4-67>

ВПЛИВ ВОЄННИХ ЗАГРОЗ НА ЗДАТНІСТЬ СТУДЕНТІВ ДО НАВЧАННЯ: ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ

Топорецька Зоряна Миколаївна

*доктор юридичних наук, доцент,
головний науковий співробітник наукової лабораторії № 1
науково-організаційного центру,
Національна академія Служби безпеки України
м. Київ, Україна*

Важинський Володимир Михайлович

*доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри права та гуманітарних дисциплін,
Івано-Франківська філія Відкритого міжнародного
університету розвитку людини «Україна»
м. Івано-Франківськ, Україна*

Три роки дії правового режиму воєнного стану, повітряні тривоги, обстріли, відключення електроенергії, зміна місця проживання, нестабільність соціально-економічної та політичної ситуації не лише в країні, але й у всьому світі негативно впливають на стан здоров'я всіх українців. За оцінками ВООЗ, кожна п'ята людина, яка зазнала впливу війни, перебуває під ризиком розвитку психічних захворювань, для України це – майже 8,5 мільйонів людей [1]. Студенти юридичних навчальних закладів не виключення, постійні тривоги та стреси впливають на якість засвоєння ними матеріалу та результати навчання.

Так, за даними Всесвітньої організації охорони здоров'я «згідно з останньою оцінкою потреб ВООЗ у сфері охорони здоров'я України (жовтень 2024 р.), 68% українців повідомляли про погіршення стану здоров'я порівняно з довоєнним періодом. Найпоширенішими

проблемами зі здоров'ям є проблеми з психічним здоров'ям, на які страждають 46% людей, далі розлади психічного здоров'я (41%) і неврологічні розлади (39%)» [2]. Якщо людина перебуває в тривалому стресі і не отримує вчасно необхідної психологічної допомоги чи підтримки у зв'язку з проблемами психічного здоров'я, вона шукає порятунку шляхом втечі від реальності, що має наслідком розвиток таких психічних захворювань як алкоголізм, наркоманія, ігрова залежність [3, с. 7].

Результати четвертої хвилі всеукраїнського дослідження, проведеної у грудні 2024-січні 2025 року у межах Всеукраїнської програми ментального здоров'я «Ти як?» – ініціативи першої леді Олени Зеленської показують, що респонденти найчастіше відчували тривожність та напругу (58%), погіршення сну (50%), виснаженість (49%), поганий настрій (49%), емоційну нестабільність (45%) та роздратування чи злість (44%). При цьому серед потреб респонденти вказують на потребу в покращенні доступу до послуг з ментального здоров'я (66%) як основний пріоритет для цієї сфери, а також 86% українців вважають, що тему ментального здоров'я слід обговорювати більше [4].

Звісно університети намагаються пристосуватись до нових викликів: організовують змішане навчання, дистанційне навчання, розміщують частину навчальних матеріалів на онлайн-платформах для швидкого доступу студентів до інформації у зручних для них час, багато інформації, включаючи судову практику, дають з онлайн ресурсів для відкритого доступу [5, с. 80], дозволяють гнучкий графік складання сесії тощо. Але в той же час перебої з електроенергією, доступом до мережі Інтернет, безсонні ночі в укріттях не дозволяють студентам нормально спланувати своє навчання і достатньо сконцентруватись на здобутті знань.

Практика викладання показує, що, не дивлячись на всі ті умови, які створюються студентам, вони все ж показують гірші знання з окремих дисциплін, отже лише зміни підходів до викладання недостатньо, а необхідне впровадження заходів щодо підтримки психічного (ментального) здоров'я учасників освітнього процесу.

Закон України «Про вищу освіту» передбачає «забезпечення додатковою підтримкою в освітньому процесі осіб з особливими освітніми потребами, зокрема психолого-педагогічним супроводом» [6]. Проте Закон не передбачає забезпечення постійної психологічної підтримки для всіх здобувачів вищої освіти, тому сьогодні заклади вищої освіти самостійно і добровільно ініціюють питання забезпечення психологічною підтримкою студентів та викладачів: одні створюють свої психологічні служби, інші залучають психологів, проводять окремі тренінги або розміщують інформаційні матеріали чи співпрацюють з

надавачами соціальних послуг. Але така робота є несистемною і не дозволяє забезпечити комплексну підтримку всіх учасників освітнього процесу відповідно до їх потреб. Проте Закон України «Про освіту» у ст. 76 передбачає, що в системі освіти діє психологічна служба [7]. Наказом МОН від 22 травня 2018 року № 509 затверджено Положення про психологічну службу у системі освіти України, відповідно до якого в закладах освіти має створюватись психологічна служба з метою сприяння створенню умов для соціального та інтелектуального розвитку здобувачів освіти, охорони психічного здоров'я, надання психологічної та соціально-педагогічної підтримки всім учасникам освітнього процесу відповідно до цілей та завдань системи освіти. Посади працівників психологічної служби вводяться до штатних розписів закладів освіти відповідно до нормативів чисельності працівників психологічної служби, затверджених у встановленому порядку, та в межах коштів, передбачених єдиним кошторисом витрат [8].

Тому важливо, щоб кожен заклад освіти забезпечив ефективне функціонування психологічної служби і забезпечив доступ студентів до психологів. На нашу думку, необхідним є проведення психологічної службою регулярних заходів зі студентами, які були б спрямовані на збереження і зміцнення психічного здоров'я, доцільно такі заходи включати в розклад здобувачів освіти та були профілактикою розладів психічного здоров'я. Важливо, щоб психологічна служба проводила також періодичні тестування рівня резильентності [9] та стану психічного здоров'я студентів, за результатами якого виявляла студентів з проблемами психічного здоров'я та проводила індивідуальну роботу з ними, адже часто людина сама не бачить проблем або соромиться звертатись за допомогою.

Також Закон України «Про освіту» покладає на викладачів обов'язки щодо забезпечення психічного здоров'я здобувачів освіти. Так, ст. 51 передбачає, що сертифікація педагогічних працівників – це зовнішнє оцінювання професійних компетентностей педагогічного працівника (у тому числі з педагогіки та психології, практичних вмій застосування сучасних методів і технологій навчання), що здійснюється шляхом незалежного тестування, самооцінювання та вивчення практичного досвіду роботи [7]. Але така сертифікація є добровільною.

Ч. 2 ст. 54 цього ж Закону передбачає, що педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники зобов'язані сприяти розвитку здібностей здобувачів освіти, дбати про їхнє фізичне і психічне здоров'я; захищати здобувачів освіти під час освітнього процесу від будь-яких форм фізичного та психологічного насильства, приниження честі та гідності, дискримінації за будь-якою ознакою, пропаганди та агітації, що завдають шкоди здоров'ю здобувача освіти, запобігати вживанню ними

та іншими особами на території закладів освіти алкогольних напоїв, наркотичних засобів, іншим шкідливим звичкам [7]. Але, щоб захищати психічне здоров'я здобувачів освіти та дбати про нього, працівники закладу освіти повинні мати знання у сфері психології та постійно вдосконалювати їх, тому важливо, щоб заклад освіти забезпечував для своїх працівників можливості для проходження навчання, стажування, тренінгів та інших заходів, які б дозволили їм набути або поглибити необхідні знання.

Також сфера охорони здоров'я сьогодні створила всі умови для того, щоб будь-хто міг отримати психологічну допомогу у сфері охорони здоров'я у свого сімейного лікаря або у психолога закладу охорони здоров'я, створено спеціальні центри ментального (психічного) здоров'я в кластерних лікарнях, які забезпечують надання психологічної та психіатричної допомоги пацієнтам безкоштовно без направлення. Важливо, щоб викладачі та психологічна служба закладу освіти надавати таку інформацію студентам.

Таким чином для покращення здатності студентів до навчання важливо не лише застосовувати новітні підходи у навчанні, але й дбати про збереження та зміцнення психічного здоров'я здобувачів освіти. Для цього важливо активізувати роботу психологічних служб в закладах освіти для забезпечення не формальної, а постійної ефективної психологічної підтримки всіх учасників освітнього процесу, а також подбати про поглиблення знань науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти, щоб вони могли виконувати свої обов'язки щодо захисту психічного здоров'я здобувачів освіти.

Література

1. Україна може стати прикладом відбудови системи психічного здоров'я для інших країн, які зазнали впливу війни – представник штаб-квартири ВООЗ. URL: <https://moz.gov.ua/uk/ukraina-mozhe-stati-prikladom-vidbudovi-sistemi-psihichnogo-zdorovja-dlja-inshih-krain-jaki-zaznali-vplivu-vijni-%E2%80%93-predstavnik-shtab-kvartiri-vooz>.

2. Three years of war: rising demand for mental health support, trauma care and rehabilitation. URL: <https://www.who.int/czechia/news/item/24-02-2025-three-years-of-war-rising-demand-for-mental-health-support-trauma-care-and-rehabilitation>.

3. Топорецька З. М., Аймедов К. В., Синіцька Т. В., Олійник О. П. Соціально-психологічний портрет патологічного гравця як передумова запобігання залежності від азартних ігор (gambling disorder). *Медичні перспективи*. 2024. Т. 29, № 1. С. 143-150.

4. Українці відчувають стрес і тривогу, але обирають конструктивні копінгіві стратегії реагування на ці стани. <https://howareu.com/>

news/ukraintsi-vidchuvaiut-stres-i-tryvohu-ale-obyraiut-konstruktyvni-kopinhovi-stratehii-reahuvannia-na-tsi-stany.

5. Топорецька З. М., Важинський В. М. Використання судової практики під час викладання навчальної дисципліни «Кримінальний процес України». Training legal professionals following European standards: scientific and pedagogical internship (November 4 – December 15, 2024). Riga, the Republic of Latvia, P. 79-84.

6. Про вищу освіту: Закон України від 1 липня 2014 року № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.

7. Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.

8. Про затвердження Положення про психологічну службу у системі освіти України: наказ Міністерства освіти України від 22 травня 2018 року № 509. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0885-18#n19>.

9. Буровицька, А. І. (2024). Особливості резильєнтності студентів під час навчання в умовах воєнного часу. *Наукові записки. Серія: Психологія*. 2024. № 2. С. 17–23.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-480-4-68>

ВИЩА ОСВІТА УКРАЇНИ В ГАЛУЗІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ КРІЗЬ ПРИЗМУ ВІЙНИ

Христова Тетяна Євгенівна

*доктор біологічних наук, професор,
завідувач кафедри теорії та методики фізичного виховання,
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
м. Запоріжжя, Україна*

Жорстка, кривава війна, що розпочалася після повномасштабного вторгнення Росії в Україну, докорінно змінила всі аспекти життя країни, включаючи сферу вищої освіти. Заклади, що готують фахівців у галузі фізичної культури та спорту, зіткнулися з численними викликами – від фізичного знищення інфраструктури до необхідності адаптувати освітній процес до нових реалій [2, с. 362]. У цей період заклади освіти змушені були шукати нові форми взаємодії з студентами, впроваджуючи онлайн-формати та дистанційне навчання, щоб забезпечити безперервність освітнього процесу навіть в умовах війни.